

УДК 821.261.2-92:811.161.2'373

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2024-XXII-5>

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНІХ РЕПОРТАЖІВ (НА МАТЕРІАЛІ REPORTERS.MEDIA)

Мельнікова Юлія

кандидатка філологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри української мови та журналістики
Бердянський державний педагогічний університет
ORCID ID: 0000-0001-7615-2068

У публікації досліджуються мовні особливості художніх репортажів, опублікованих на сайті Reporters.Media у 2024 році під хештегом «Права людини». Авторка визначає ключові ознаки їх структури, стилю та засобів вираження, які сприяють створенню ефекту присутності, передають емоційність, деталізують події, допомагають зробити текст більш захопливим, забезпечують змалювання героїв і середовища в найдрібніших деталях, даючи змогу читачам зануритися в події та теми, що викликають суспільний інтерес.

У статті виокремлено лексичні, стилістичні й синтаксичні засоби, які використовуються для створення образності, реалістичності, динамізму та привернення уваги читача в репортажі.

Дослідниця визначає мовні засоби, що посилюють емоційне сприйняття тексту аудиторією. Зокрема, порівняння й метафори підвищують достовірність та автентичність, створюють ефект присутності та візуалізації подій для читача. Зазначено, що діалоги та пряма мова учасників подій також підсилюють емоційність і реалістичність тексту, а поєднання елементів офіційного й розмовного стилів поглиблює вплив на читача.

У вказаних репортажах наявні конкретні описи місць, людей, обставин подій. Авторки намагаються відтворити всі можливі деталі – від погодних умов до реакцій присутніх. Портретні характеристики героїв містять епітети для підкреслення рис характеру або особливостей людини. Поєднання ознак офіційного та розмовного стилів слугує для привернення уваги й емоційного залучення аудиторії. Увіразнити текст допомагають також порівняння, однак у репортажах зустрічаються нечасто, оскільки художність не повинна переважати над точністю інформації.

Дієслова теперішнього часу посилюють реалістичність і динамічність тексту, відчуття безпосередньої участі читача в подіях, що відбуваються «тут і зараз», а це дає можливість сприймати інформацію як таку, що розгортається безпосередньо перед очима аудиторії.

Ключові слова: художній репортаж, права людини, динаміка, ефект залучення, засоби художньої виразності.

Melnikova Iuliia

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language and Journalism
Berdyansk State Pedagogical University

LANGUAGE FEATURES OF ARTISTIC REPORTS (ON THE MATERIAL OF THE REPORTERS.MEDIA)

The publication examines the language features of the artistic reports published on the Reporters.Media website in 2024 under the hashtag "Human Rights". The author identifies the key features of their structure, style and means of expression, which contribute to the creation of the effect

of presence, convey emotionality, detail events, help make the text more exciting, ensure the depiction of characters and the environment in the smallest details, allowing readers to immerse themselves in events and topics that cause social interest.

The article highlights the lexical, stylistic and syntactic means used to create imagery, realism, dynamism and attract the reader's attention in the report.

The researcher identifies linguistic means that enhance the audience's emotional perception of the text – comparisons and metaphors increase credibility and authenticity, create the effect of presence and visualization of events for the reader. It is noted that the dialogues and direct speech of the event participants also strengthen the emotionality and realism of the text, and the combination of elements of official and colloquial styles deepens the impact on the reader.

The specified reports contain specific descriptions of places, people, and circumstances of events. The authors try to reproduce all possible details – from weather conditions to the reactions of those present, the portrait characteristics of the heroes contain epithets to emphasize the character traits or characteristics of a person. The combination of stylistic features of official and conversational styles serves to attract attention and emotionally involve the audience. Comparisons also help to clarify the text, but they are not often found in reports, since artistry should not prevail over the accuracy of information.

Verbs in the present tense enhance the realism and dynamism of the text, the feeling of the reader's direct participation in the events taking place "here and now", which makes it possible to perceive the information as unfolding right before the eyes of the audience.

Key words: *artistic reporting, human rights, dynamics, engagement effect, means of artistic expression.*

Одним із жанрів, що набуває все більшої популярності в українському медіаландшафті, є художній репортаж: «Людські думки, історії, переживання, викладені напругу та ті, що читаються поміж рядками, – усе це про художній репортаж. Це відносно новий жанр, що поєднав у собі журналістику та літературу» [5]. Репортажі передають взаємодію з людьми здебільшого на емоційному рівні, вони містять розповіді про особистий досвід героя, пов'язаний із суспільно значущими сучасними подіями. Загалом тексти цього жанру є літературним переосмисленням фактів, де наратором найчастіше виступає очевидець. Тут переважає опис подій, явищ чи ситуацій, де за текстом розгортається просторовий план, а художні засоби допомагають створити ефект присутності, максимально передати атмосферу й емоції події.

Співзасновниця проєкту The Ukrainians і головна редакторка Reporters Марічка Паплаускайте зазначає, що Reporters пише про людей та ситуації, які навряд чи потрапили б до стрічки новин, але цікаві своїм сюжетом, внутрішніми переживаннями героїв і тими змінами, які відбуваються з ними та їхнім середовищем [...]. Ми, здавалось би, пишемо про буденність, але головний наш критерій при виборі теми – це те, чи можна за цією історією побачити і трохи краще зрозуміти людину як таку» [5].

Метою публікації є дослідження мовних особливостей репортажних текстів і визначення ключових характеристик їх структури, стилю та засобів вираження, що сприяють створенню ефекту присутності, передають емоційність та деталізацію подій, виокремлення лексичних, стилістичних і синтаксичних засобів, що використовуються для створення образності, динамічності та привернення уваги читача в репортажі.

Завданням вбачаємо визначення мовних засобів, що використовуються для створення динаміки та реалістичності текстів, посилення емоційного сприйняття тексту аудиторією, аналіз функцій прямих цитат і діалогів для підвищення достовірності й автентичності, вивчення ролі порівнянь і метафор у створенні ефекту присутності та візуалізації подій

для читача, поєднання стильових ознак офіційного та розмовного стилів для привернення уваги й емоційного залучення аудиторії.

Реалізації поставленої мети сприяло використання методів порівняльного аналізу (для зіставлення мовних особливостей репортажу з іншими жанрами журналістики), спостереження (для фіксації використання характерних засобів у реальних репортажних текстах), контент-аналізу (для систематизації та аналізу лексичних і стилістичних засобів у репортажних текстах), дискурсивного аналізу (для дослідження взаємодії текстових елементів та їхнього впливу на цільову аудиторію).

Це дослідження сприятиме кращому розумінню особливостей побудови репортажного тексту та його впливу на читача.

Для аналізу були вибрані тексти за 2024 рік, розміщені на сайті Reporters.Media під хештегом «Права людини»: «Жити чекаючи» (11 січня 2024 р.) [3], «Коли не рятують стіни» (15 лютого 2024 р.) [1], «Щоденник із підвалу» (1 березня 2024 р.) [4], «Я майже вдома, відчиняй» (15 квітня 2024 р.) [2].

До складових художнього репортажу, на думку М. Паплаускайте, належать «конфлікт, сильна історія і фактурні герої, сюжетність, ефект занурення в ситуацію, який створюється через описи, діалоги та деталі, проста мова і метафоричність» [5]. У рамках цього дослідження зупинимось на мовних засобах, що допомагають реалізувати завдання художнього репортажу – показати «сильну» історію, у центрі якої стоїть людина.

У вказаних репортажах наявні конкретні описи місць, людей, обставин подій. Автори намагаються відтворити всі можливі деталі – від погодних умов до реакцій присутніх: «У мій приїзд неспокійно. Один з резидентів хапається за нав'язливу думку, буцім у нього крадуть гроші, бо на його карту приходять не вся пенсія [...]. Ніхто не осуджує його за ці слова, та атмосфера стає напруженішою. Поки асистентка роздумує, як заспокоїти хлопця, Валентина підхоплює емоцію і починає зриватись на крик. Зрештою всі сідають за вечерю і за хвилину ніхто вже не свариться» [2]; «Попри те, що у підвалі майже не було світла, Ольга напотемки щодня вишкрябувала на папері кілька речень» [4]; «Світ Віктора здригнувся й полетів, попеліючи, під три чорти разом з фундаментом і фасадами – як акуратні будинки рідного міста від російських артснарядів і авіабомб» [1]; «Все кипіло, дехто кричав, дехто виходив. Міська влада дала оголошення про цю зустріч для охочих, люди подумали, що дадуть якусь інформація про наших рідних. А тут – психологічна допомога» [3].

Використання метафор допомагає візуалізувати події, роблячи їх більш відчутними та реалістичними: «І тут уже зрозуміло, що вибухи вже не несуть такої небезпеки, як їхні солдати. Бо це *п'яні мавпи з гранатами і автоматами в руках*» [4]; «Мій знайомий, колишній начальник слідчого ізолятора, з'їздивши в не найгірший інтернат, сказав мені, що навіть більшість в'язнів, які вчинили злочини, вийдуть на волю, а люди в психоневрологічних інтернатах *сидітимуть довічно*» [2]; «Віктор сам *замінює синові цілий світ, поки його власний замкнений простором лікарні і квартири*»; «Натомість через повномасштабне вторгнення діти з онкологічними захворюваннями *опинилися поміж двох війн: з раком та в країні*» [3]; «Коли я заглянула в спортзал, мене охопив жах. Сумнівів не було – *я заглядала в саме пекло*» [4].

Портретні характеристики героїв містять епітети для підкреслення рис характеру або особливостей людини: «У Ліді *примружені очі, темне каре, кругле обличчя, рожеві щоки*» [2]; «Данило *мовчазний, самозанурений*, і його повільність із морквою могла б дратувати» [2]; «У нас вчать молоді люди із синдромом Дауна, аутизмом, різними психічними або інтелектуальними порушеннями. Хтось *більш закритий, більш стриманий, мовчазний або й немовний*, а хтось *емоційний, вибуховий, гіперактивний*» [2];

«Два дні мене супроводжує двадцятирічна Валентина [...]. У неї *фарбоване малинове волосся, яскравий манікюр*» [2]; «*Більш самотійний* Мар'ян, *самозанурений* Василь, який уперше проїхав трамваєм у 32 роки, і *товариський немовний* Ігор, який має власну систему для спілкування з іншими, а також програму в телефоні, де натискає картинки, щоби скласти речення» [2]; «... мамо, не переживай, я *виспаний, ситий, сильний і розумний*» [3]; «Рома дуже *спокійний*, трохи *сором'язливий*, але в цілому – *приятний* до дорослих (скоріше за все – вловлює настрої тата і повторює за ним)» [1].

Більшої реалістичності й динамічності тексту, відчуття безпосередньої участі читача в подіях, що відбуваються «тут і зараз», надають дієслова теперішнього часу. Це дає можливість сприймати інформацію як таку, що розгортається безпосередньо перед очима аудиторії.

Так, у матеріалі «Коли не рятують стіни» виокремлюємо таке: «Шестирічний Рома майже *не спілкується* у лікарні з іншими дітьми, *не бачиться* з бабусею і сестрою. Поки що *не планує іти* до школи у перший клас і майже *не замислюється* про те, де його дід. 45-річний Віктор – його тато – ніколи *не курить* поруч із сином, навчився ставити йому уколи з першого дня діагнозу, *тримає* десятки упаковок ліків та велику пляшку антисептика поруч із ліжком. А ще *знає*, що дому у них більше немає. Але *горювати* над тим не має ні сил, ні часу. Віктор *думає* лише про те, аби кров сина знову стала чистою від ракових клітин» [1]; «Звісно, шестирічний Рома ще мало що *розуміє* і поки що не сильно *потребує* друзів і великих компаній. Але дуже *сумує* за сестрою, з якою кожного вечора *говорить* відеозв'язком. Віктор *сумує* за донькою теж. І *намагається вгамувати* хвилювання за старшого сина, коли той довго *не виходить* на зв'язок, – він *воює* на одному з найгарячіших напрямків на сході» [1].

У репортажі «Я майже вдома, відчиняй» показовими прикладами, на наш погляд, є такі: «Вона *шурхотить* капцями по підлозі, інколи *розхитується* на місці або довго *дивиться* в стіну» [2]; «Данило неквапом *відтинає* ножем смужки морквяної шкірки, інколи *оглядає* їх, а затим *скидає* легким рухом до смітника» [2]; «У денному центрі й будинках ніхто нічого *не робить* замість. Немає кухарів чи прибиральниць, лише асистенти – щоби *підтримати й порадити*. Молодь *складає* графік чергувань, обідів, *планує* меню – сьогодні суп чи борщ, *підбирає* та *купує* продукти – скільки треба на тиждень молока чи рису, разом *готує* і *прибирає* зі столу, *планує* день, *пропонує* заняття – музика, співи, кіно? Хтось *робить* це повільніше, хтось швидше» [2]; «Двоє людей *можуть діяти й виявляти* себе геть по-різному, і ми *шукаємо* підхід до кожного окремо, але ніколи *не втручаємося* у їхню самотійність. І водночас *показуємо* батькам, на що здатні їхні діти, – *каже* Галина Штогрин» [2]; «У неї фарбоване малинове волосся, яскравий манікюр, дівчина постійно *відволікається* на листування в соцмережах, часто *повторює* одне й те саме, *пропускає* запитання, *втрачає* нитку розмови й *сердиться*, коли на її слова немає реакції. *Може вдарити* по столу кулаками чи *розкричатися*. Їй важче *стримати* емоції, ніж, наприклад, мені, хоч із дитинства *я маю* спалахи неконтрольованої агресії, важкі істерики й *можу верещати* на камінь, об який спіткнулася» [2]; «У будинку всі вони *ведуть* звичайне життя молодих людей. Прогулянки, закупи, власний простір, власні речі. Дід *доглядають* як свій, *ставлять* свої фото, *вішають* свої картини, разом *готують* вечерю, *сваряться*, *миряться*, *їздять* разом до майстерень, а їхній вечір за настільною грою «Уно» нічим не відрізняється від вечора будь-якої сім'ї» [2]; «Молоді люди *потрапляють* до інтернатів із різних причин, але шансу *вийти* звідти майже *не мають*. Люди там *виростають* і там *помирають* – за парканом віддаленої від міст і людей будови» [2]; «Валентина *пишається* тим, що *проводить* мене від денного центру до будинку. Вона *потребує* схвалення і відчуття власної

участі. Дівчина одна з небагатьох, хто добре *знає* маршрут і *їздить* містом сама. В автобусі *просить* мене не переживати про дорогу і всім асистентам *говорить*, що це вона мене *провела*» [2].

У репортажі «Жити чекаючи» зустрічаємо: «Він добрий хлопець, *каже* мама. Коли хтось на вулиці *впаде*, він тої ж миті *кинеться допомогти*. Син *обожднює* котів і собак. З Людімолю тепер *живе* його кіт. Син навіть носив його із собою в магазин під курткою. Казав: «Левчику, *вибирай*, який йогурт їстимемо» [3].

Порівняння також допомагають увиразнити текст, однак у репортажах зустрічаються нечасто, оскільки художність не повинна переважати над точністю інформації: «Коли Ліда бере вашу долоню в свою і, усміхнувшись, підносить її ближче до очей, є спокуса подумати про неї *як про безпорадну дитину*» [2]; «Тоді бачила очі чоловіка, очі, *як у побитого собак*» [3]; «Він був *великим*, *каже*, *як гарне рожеве поросятко*» [3]; «Усі дивилися, а вона не могла вимовити й слова, *як у казці Андерсена*, коли Еліза, давши обіцянку мовчанки, шила братам сорочки, аби врятувати їх від прокляття» [3]; «Світ Віктора здригнувся й полетів, попеліючи, під три чорти разом з фундаментом і фасадами – *як акуратні будинки рідного міста від російських артснарядів і авіабомб*» [1]; «В погребі гуде, *як у вулику*» [4].

В аналізованих репортажах поєднуються елементи офіційного й розмовного стилів, оскільки передача фактів та цитат з офіційних документів і передача настрою поглиблюють вплив на читача. Наприклад, у репортажі «Коли не рятують стіни» наводиться офіційна інформація щодо запровадження з 15 лютого 2003 року Міжнародного дня боротьби проти дитячого раку: «Таку дату запровадили задля того, аби привернути увагу до проблем дітей з онкологією» [1] і про статистику захворювання: «За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щороку у майже 300 000 дітей до 19 років діагностують онкопатології. Згідно з офіційною статистикою, в Україні такий діагноз щороку отримує близько тисячі дітей до 18 років» [1].

Також надається статистика та історія створення спільноти в іншому репортажі – «Жити чекаючи»: «Понад 26 тисяч людей в Україні із 2022 року вважаються зниклими безвісти. Стільки ж сімей живуть в очікуванні, переживаючи те, що психологи називають невизначеною втратою. У Червонограді та ще двох громадах Львівщини сім'ї зниклих військових об'єднуються у спільноти самопідтримки та самопомоги – «Жити чекаючи»» [3].

Для передачі автентичності та створення ефекту присутності в аналізованих репортажах використовуються діалоги, пряма мова учасників подій, що підсилює емоційність і реалістичність тексту: «Галина не тямилася себе і *казала*: «Хай би серце розірвалося і я все забула» [...].

– Галю, а я? А мені тоді як самому?

Галина просила у нього вибачення. Він мав рацію. Як би вона могла його залишити? Вони мають чекати» [3];

«Коли нам скажуть, що Рома поборов цю заразу, – я плясатиму на Майдані так, як він того ще не бачив», – *усміхається* Віктор, поки син в одноразовій масці стрибає у дитячому куточку поруч» [1];

«Будинки підтриманого проживання, денні центри чи будь-яка подібна соціальна послуга – не цех із ремонту взуття. Людей не ремонтують. Суспільство має не звільнитися від цих людей, а підтримати їх. Запропонувати простір, робочі місця, навіть якщо це фасування серветок чи мерчендайзер, який розставляє продукти на полиці, – *пояснює* Галина Штогрин» [2];

«– Я вже майже вдома, відчиняй. Зі мною гості, – *каже* Валентина в слухавку.

Я не одразу це зауважую. Тоді *запитую* необачно:

– Чи ти називала раніше інтернат «домом»?

Валентина не пам'ятає.

– Ти хочеш тут лишитися?

– Так, тут добре, я люблю тут жити. Але й ні, бо зрештою я хочу впоратися сама» [2].

Важливою частиною репортажів є їх візуальний супровід, однак це тема іншого дослідження. Проаналізовані тексти художніх репортажів поєднують у собі фактичну достовірність із художньою виразністю, зосереджуються на конкретних особах, підкреслюють індивідуальний досвід, емоції та реакції людей на події. Для створення динаміки та реалістичності текстів, посилення ефективності комунікації в репортажних текстах використовуються різноманітні мовні засоби, що допомагають зробити текст більш захопливим, передати швидкість подій, жвавість та емоційність, забезпечують змалювання героїв і середовища в найдрібніших деталях, що, зі свого боку, наближує всіх учасників комунікації до своєї аудиторії, дозволяючи читачам зануритися в події та теми, що викликають суспільний інтерес.

Література:

1. Безрученко Д., Павлов Д. Коли не рятують стіни. URL: <https://reporters.media/koly-ne-ryatuyut-stiny/> (дата звернення: 24.10.24).
2. Курико В. Я майже вдома, відчиняй. URL: <https://reporters.media/ya-vzhe-majzhe-vdoma-vidchynuj/> (дата звернення: 24.10.24).
3. Курико В., Москалюк К. Жити чекаючи. URL: <https://reporters.media/zhyty-chekayuchy/> (дата звернення: 24.10.24)
4. Меняйло О., Яремчук О., Павлов Д. Щоденник із підвалу. URL: <https://reporters.media/shhodennyk-iz-pidvalu/> (дата звернення: 24.10.24).
5. Нишпорська Д. Що треба знати про художній репортаж – розбираємо на прикладі Reporters. URL: <https://www.thelede.media/lifehacks/2020/01/27/775/> (дата звернення: 31.10.24).

References:

1. Bezruchenko, D., Pavlov, D. (2024). Koly ne ryatuyut stiny [When the walls do not save]. Retrieved from: <https://reporters.media/koly-ne-ryatuyut-stiny/> [in Ukrainian]
2. Kuryko, V. (2024). Ya mayzhe vdoma, vidchynuj [I'm almost home, open it]. Retrieved from: <https://reporters.media/ya-vzhe-majzhe-vdoma-vidchynuj/> [in Ukrainian]
3. Kuryko, V., Moskalyuk, K. (2024). Zhyty chekayuchy [Live waiting] Retrieved from: <https://reporters.media/zhyty-chekayuchy/> [in Ukrainian]
4. Menyaylo, O., Yaremchuk, O., Pavlov, D. (2024). Shchodennyk iz pidvalu [Diary from the basement]. Retrieved from: <https://reporters.media/shhodennyk-iz-pidvalu/> [in Ukrainian]
5. Nyshpors'ka, D. (2020). Shcho treba znaty pro khudozhniy reportazh – rozbyrayemo na prykladi Reporters [What you need to know about artistic reportage – let's take a look at an example Reporters]. Retrieved from: <https://www.thelede.media/lifehacks/2020/01/27/775/> [in Ukrainian].